SUN'IY INTELLEKT VA MEDIA HUQUQI: NORMATIV TIZIMLAR TRANSFORMATSIYASI VA JAVOBGARLIK PARADIGMASINING O'ZGARISHI

Lobar Turayeva
Kursiv Uzbekistan nashri muxbiri

Annotatsiya. *Ushbu tezis sun'iy intellektning media sohasida qo'llanilishi natijasida yuzaga kelayotgan huquqiy muammolarni tizimli ravishda tahlil qiladi. Tadqiqot doirasida javobgarlik subyektlarini aniqlash, intellektual mulk huquqi, platformalar nazorati va global tartibga solish mexanizmlarining evolyutsiyasi o'rganiladi. Turli mamlakatlar tajribasi asosida huquqiy yondashuvlar solishtirilib, mavjud bo'shliqlar aniqlanadi.*

Kalit so'zlar: *sun'iy intellekt, media huquqi, intellektual mulk, javobgarlik, dezinformatsiya, platforma nazorati, global tartibga solish, algoritmik boshqaruv, raqamli xavfsizlik.*

Annotation. *This thesis systematically analyzes the legal challenges arising from the application of artificial intelligence in the media sector. Within the scope of the research, issues such as identifying liability subjects, intellectual property rights, platform governance, and the evolution of global regulatory mechanisms are examined. Based on the experiences of different countries, legal approaches are compared and existing gaps are identified.*

Keywords: *artificial intelligence, media law, intellectual property, liability, disinformation, platform governance, global regulation, algorithmic management, digital security.*

Kirish. Sun'iy intellektning rivojlanishi huquq tizimining an'anaviy konsepsiyalarini qayta ko'rib chiqishni talab qilmoqda. Axborot ishlab chiqarish jarayonining avtomatlashtirilishi natijasida mavjud normativ mexanizmlar yangi realiyalarga mos kelmay qolmoqda. Yevropa Ittifoqi tomonidan ishlab chiqilgan AI Act ushbu yo'nalishda muhim qadam bo'lsa-da, global miqyosda yagona standartlarning yo'qligi muammoni murakkablashtiradi.

Bugungi kunda sun'iy intellekt faqat texnologik vosita emas, balki huquqiy subyekt sifatida ham muhokama qilinmoqda. Bu esa huquq nazariyasida yangi paradigmaning shakllanayotganini ko'rsatadi.

Sun'iy intellekt bilan bog'liq huquqiy muammolarning markazida javobgarlik masalasi turadi. An'anaviy huquq tizimida har qanday zarar uchun aniq subyekt javobgar bo'lsa, sun'iy intellekt tizimlarida bu zanjir murakkablashadi. Kontentni

ishlab chiquvchi dasturchi, uni tarqatayotgan platforma va undan foydalanuvchi o‘rtasidagi chegaralar aniq emas. Natijada zararli yoki noto‘g‘ri kontent yuzaga kelganda javobgarlikni aniqlash qiyinlashadi. Bu esa huquqiy tizimda “javobgarlik diffuziyasi” fenomenini yuzaga keltiradi.

Intellektual mulk huquqi ham sun’iy intellekt davrida jiddiy sinovdan o‘tmoqda. World Intellectual Property Organization tomonidan qayd etilganidek, sun’iy intellekt asosida yaratilgan kontentlarga oid nizolar keskin oshib bormoqda. Muammo shundaki, sun’iy intellekt mavjud asarlar asosida o‘rganadi va yangi kontent yaratadi. Bu esa mualliflik huquqi bilan himoyalangan materiallardan foydalanish chegaralarini noaniq qilib qo‘yadi. Natijada yaratilgan mahsulotning huquqiy maqomi ochiq qolmoqda.

Media platformalarining roli ham bu jarayonda alohida ahamiyat kasb etadi. YouTube, TikTok va Facebook kabi platformalar kontent oqimini nazorat qilishga intilmoqda, biroq avtomatlashtirilgan moderatsiya tizimlari har doim ham mukammal ishlamaydi. Bu esa bir tomondan zararli kontentning tarqalishiga yo‘l qo‘ysa, ikkinchi tomondan esa so‘z erkinligini cheklash xavfini yuzaga keltiradi. Shu tariqa huquqiy muvozanat masalasi dolzarb muammoga aylanadi.

Global darajada sun’iy intellektni tartibga solish bo‘yicha yagona yondashuv mavjud emas. AQSh innovatsion erkinlikni ustuvor deb bilsa, Xitoy qat’iy nazorat modelini tanlagan. O‘zbekiston esa ushbu sohada muvozanatli yondashuvni shakllantirish bosqichida turibdi. Bu tafovutlar transmilliy axborot oqimlarini boshqarishni murakkablashtiradi va global hamkorlik zaruratini kuchaytiradi.

Sun’iy intellektning rivojlanishi axborot xavfsizligi masalasini ham keskin dolzarblashtirdi. Sun’iy ravishda yaratilgan siyosiy kontentlar va manipulyativ kampaniyalar davlat suverenitetiga tahdid solishi mumkin. Ayniqsa saylov jarayonlarida sun’iy intellektdan foydalanish orqali jamoatchilik fikrini boshqarish ehtimoli ortib bormoqda. Bu esa huquqiy nazorat mexanizmlarini yanada takomillashtirishni talab qiladi.

Xulosa. Sun’iy intellekt media huquqining asosiy tamoyillarini qayta shakllantirmoqda. Javobgarlikni aniqlash, intellektual mulkni himoya qilish va global normativ tizim yaratish bugungi kunning eng muhim vazifalaridan biridir. Ushbu jarayonda texnologik rivojlanish va huquqiy tartibga solish o‘rtasida muvozanatni saqlash hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. World Economic Forum. *Global Risks Report 2024*. — Dezinformatsiya va sun'iy intellekt xavflari bo'yicha tahliliy hisobot.
2. World Intellectual Property Organization. *Artificial Intelligence and Intellectual Property Policy Paper*. — SI va mualliflik huquqi muammolari bo'yicha rasmiy tahlil.
3. Yevropa Ittifoqi. *Artificial Intelligence Act (AI Act)*. — Sun'iy intellektni tartibga solishga qaratilgan normativ hujjat.
4. Weapons of Math Destruction. — Algoritmik tarafkashlik va uning ijtimoiy oqibatlari haqida fundamental asar.
5. Artificial Intelligence: A Modern Approach. — Sun'iy intellekt nazariyasi va amaliyoti bo'yicha asosiy akademik manba.